

ხათუნა ბაინდურაშვილი

ხელნაწერთა ეროვნულ ცენტრში დაცული ერთი მუსლიმური კატეხიზმოს [P-387] შესახებ

საქართველო თავისი გეოპოლიტიკური მდებარეობიდან გამომდინარე ისლამის რელიგიურ მოძღვრებას ჯერ კიდევ მაშინ გაეცნო, როდესაც ეს რელიგია თავისი განვითარების საწყის ეტაპზე იყო.

ისლამის მიმდინარეობებისა და მუსლიმური მახზაბების არსებობას საქართველოში მრავალი საუკუნის ისტორია აქვს.¹ თბილისი აღმოსავლეთში ითვლებოდა ერთ-ერთ თვალსაჩინო მუსლიმურ-თეოლოგიურ ცენტრად, რასაც ადასტურებს ათ-თიფლისის ნისბით ცნობილი მუსლიმი ღვთისმეტყველების არსებობა და მათი ავტორიტეტი ისლამური სამყაროსათვის.²

სამეცნიერო ლიტერატურაში გამოთქმულია მოსაზრება იმის თაობაზე, რომ VIII საუკუნის შუა ხანებიდან თბილისისადმი ინტერესს იჩენდნენ როგორც ზომიერი, ისე უკიდურესი შიიტური სექტები, რომლებიც ცდილობდნენ თავისი გავლენა მოეპოვებინათ ისლამის ამ სანაპირო ოლქში.³

¹ ხ. ბაინდურაშვილი. შიიზმი თბილისში (VIII-XVIII სს.). ისტორიულ-ეთნოგრაფიული შტუდიები. IX. თბ. 2005, გვ. 142-163; ხ. ბაინდურაშვილი. სუნიზმი თბილისში (VIII-XIV სს.). აღმოსავლეთი და კავკასია. №6. თბ. 2008, გვ. 13-22; ხ. ბაინდურაშვილი. სუნიზმი ოსმალეთის დროინდელ თბილისში. აღმოსავლეთი და კავკასია. №4. თბ. 2006, გვ. 108.

² ე. სიხარულიძე. ას-სამანის ცნობები საქართველოს შესახებ. საქართველოს ისტორიის აღმოსავლური მასალები. წ. I. თბ. 1976, გვ. 48-52; გ. ჯაფარიძე. მუსლიმი მოღვაწეები ათ-თიფლისის ნისბით. VIII-XIV სს. მაცნე, ენისა და ლიტერატურის სერია. №4. თბ. 1989, გვ. 80-88; გ. ჯაფარიძე. მუსლიმი მოღვაწეები VIII-XIV სს. მაცნე. ენისა და ლიტერატურის სერია. №1. თბ. 1990, გვ. 65-78; გ. ჯაფარიძე. XIII საუკუნის თბილისელი მეცნიერი მარადის ობსერვატორიაში. მაცნე. ისტორიის, არქეოლოგიის, ეთნოგრაფიის და ხელოვნების ისტორიის სერია. №2. თბ. 1984, გვ. 108.

³ გ. ჯაფარიძე. საქართველო და მახლობელი აღმოსავლეთის ისლამური სამყარო. თბ. 1995, გვ. 200.

შიიზმის არსებობა თბილისში დასტურდება ჰასან იბნ მუჰამად იბნ ჰასან ალ-კუმის თხზულებაში „ყუმის ისტორია“⁴, რომლის ავტორი X საუკუნის შიიტური ისტორიოგრაფიის ადგილობრივი სკოლის წარმომადგენელია. თხზულებაში დაცულია გადმოცემები ყუმის განსაკუთრებულობის შესახებ, მისი, როგორც, რელიგიური ცენტრის მაღალი პრესტიჟის თვალსაჩინოდ წარმოჩენის მიზნით. სწორედ ერთ-ერთ ასეთ გადმოცემაშია მოხსენიებული თბილისი საყოველთაოდ ცნობილი და აღიარებული შიიტური ცენტრების გვერდით, სადაც კკითხულობთ, „ღმერთმა, დიადიმც არს იგი! ყველა ქალაქებიდან ქუფა, ყუმი და თბილისი დამოარჩია“.⁵ მოცემული წყარო ამკარად მიანიშნებს VIII-X საუკუნეების თბილისში ორთოდოქსული ისლამის პარალელურად შიიზმის არსებობაზე.

თუ თვალს გადავავლებთ შიიზმის ისტორიას, დავინახავთ, რომ მათთვის ყველაზე მძიმე პერიოდი იყო ხალიფა მუავია I-ის (661-681 წწ.) მმართველობის დროს, როდესაც ისინი საშინელ დევნა-შევიწროვებას განიცდიდნენ.⁶ აღნიშნულ პერიოდში, როგორც ჩანს, შიიტები თბილისშიც აღწევნა და დანადგვლებით შეგვიძლია ვთქვათ, რომ აქ არსებობდა ჯაფარიტების მაზჰაბი. სწორედ ამიტომ ნათელი ხდება, თუ რა „დამსახურება“ ჰქონია თბილისის შიიტების წინაშე და რატომ სახელდება იგი ალაჰისაგან გამორჩეულ ქალაქად ისეთი მნიშვნელოვანი შიიტური ცენტრების გვერდით, როგორიც ქუფა და ყუმი.⁷

აღმოსავლეთ საქართველოს კონფორმაცია ისლამის შიიტურ მოძღვრებასთან ახალ ფაზაში შედის და სულ სხვა დატვირთვას იღებს XVI საუკუნიდან. აღნიშნულ პერიოდში ირანის ტერიტორიაზე აღ-ყონლუს სახელმწიფოს ნანგრევებზე ჩამოყალიბდა სეფიანთა შიიტური სახელმწიფო (1502-1722 წწ.), რომლის პირველი შაჰინშაჰი გახდა ისმაილ I (1502-1524 წწ.). იგი ოფიციალურად იქნა აღიარებული შიიტების მერვე იმამის – მაჰდის მოციქულად და დაეკისრა შეიხის რელიგიური მისიის (ისლამის გავრცელება) შესრულება.⁸

უნდა აღინიშნოს, რომ ჯიჰადის შესახებ მოძღვრების თანახმად, მთელი

⁴ გ. ბერაძე. შუა საუკუნეების თბილისის ისტორიისათვის (ერთი მუსლიმური გადმოცემის შესახებ). ახლოაღმოსავლური კრებული. თბ. 1983, გვ. 54-60.

⁵ გ. ბერაძე. შუა საუკუნეების თბილისის ისტორიისათვის, გვ. 56.

⁶ Алламе Сейїд Мухаммед Хусейн Табатабаи. Шиизм в исламе. Кум, გვ. 50.

⁷ ხ. ბაინდურაშვილი. შიიზმი თბილისში (VIII-XVIII სს.), გვ. 143-144.

⁸ ხ. ბაინდურაშვილი. შიიზმი თბილისში (VIII-XVIII სს.), გვ. 146.

ტერიტორია იყოფა სამ ნაწილად: I – დარ ალ-ისლამი (ისლამის მიწები), II – დარ ალ-ჰარბი (ომის ტერიტორია) და III – დარ ას-სულჰი (ზავისა და მშვიდობის მიწები). მუსლიმთაგან არამუსლიმისათვის ისლამის აღიარების მოთხოვნა მუსლიმური სამართლით გათვალისწინებული ტრადიციას, რომლის თანახმადაც უარის მიღების შემთხვევაში მუსლიმს „უფლება ჰქონდა“ ძალით ემოქმედა „დარ ალ-ჰარბის“ ტერიტორიაზე.

ისლამის გავრცელება ხდებოდა როგორც იარაღის ძალით მუსლიმური იდეოლოგიის თავს მოხვევით, ასევე ქადაგება-სიტყვისგებითი შინაარსის თხზულებათა გამოყენებით. მუსლიმურ (აქ. შიიტურ) კატეხიზმთა შექმნა, უპირველეს ყოვლისა, გაპირობებული უნდა ყოფილიყო თვით ისლამში არსებული მიმდინარეობების (შიიზმი, სუნიზმი, ხარეჯიზმი) ურთიერთდაპირისპირებით, ხოლო შემდგომ ეტაპზე კი დაპყრობილ ტერიტორიებზე ისლამის ექსპანსიონისტური მიზნებისათვის უნდა გამოეყენებინათ, სადაც ხდებოდა დაპყრობილი პოლიტიკური ერთეულების ჯერ პოლიტიკური, შემდეგ კი იდეოლოგიური ათვისება. სწორედ ასეთ პოლიტიკურ იდეოლოგიურ ფონზე უნდა მოხვედრილიყო ერთ-ერთი მუსლიმური კატეხიზმო საქართველოს ტერიტორიაზე. ეს მუსლიმური კატეხიზმო ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრის სპარსულ ფონდში P-387 შიფრითაა დაცული. ესაა ნაცრისფერ ქაღალდზე (18X9) შავი მელნით, მსხვილი ნასთალიკით შესრულებული სპარსული ხელნაწერი, რომელიც 12 გვერდისაგან შედგება. როგორც ხელნაწერის აღწერილობიდან ვიგებთ.⁹

P-387 ხელნაწერს (და არა მარტო მას) აღწერილობაში ეწოდება „მუსლიმური კატეხიზმო“ და ჩვენც ამავე ტერმინით გამოგვაქვს. თუმცა უნდა აღინიშნოს, რომ კატეხიზმოს – ამ ქრისტიანული ტერმინის არაბული შესატყვისია „თა’ლიმე შაფაჰი“ – تعلیم شافعی ამ კატეგორიის მუსლიმური ხელნაწერების ურთიერთშედარებისას¹⁰ ირკვევა, რომ ამ სიტყვისგებითი რელიგიური შინაარსის თხზულებას ან თხზულების რომელიმე თავს ხშირ შემთხვევაში „ჩაპარ ფასლ“-ი – چار فصل (სიტყვა-სიტყვით „წელიწადის ოთხი დრო“)

⁹ კ. კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ინსტიტუტის სპარსულ ხელნაწერთა კატალოგი (AC კოლექცია). შედგინა მ. მამაცაშვილმა. თბ. 1977, გვ. 72.

¹⁰ ხეც. P-387, P-476, P-477, P-478, P-479, P-486, P-487, P-488.

ან „მოპემათ აღ-მოსლემინ“-ი — مهمات المسلمین (მუსლიმთათვის აუცილებელი, ძირითადი) ეწოდება. კატეხიზმთა არქიტექტონიკა, მათი დასაწყისი და თხზულებათა სტრუქტურა ემთხვევა ერთმანეთს.

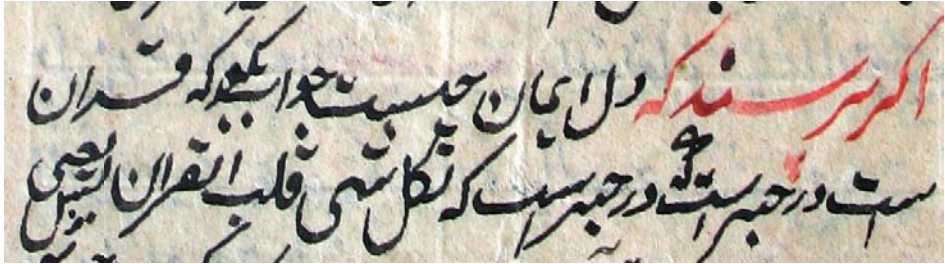
აღნიშნული სპარსული ხელნაწერი საინტერესოა შემდეგი თვალსაზრისით: იგი იძლევა შეძლებისდაგვარად დეტალურ ინფორმაციას მუსლიმური მოძღვრების შესახებ; ახსნილია იმანის, ნამაზის (მუსლიმური ლოცვა), მოპარამის (წმინდა თვე ისლამში, რომლის დროსაც მუსლიმები მთელი თვის განმავლობაში მარხულობენ), ჰარამის (აკრძალულის) და ჰალალის (ნებადართულის), შარიათის (მუსლიმური სამართალი) და ა. შ. არსი და მნიშვნელობა; მთელი წლის განმავლობაში მუსლიმის მოვალეობა რელიგიისა და მისი რიტუალებისადმი.

ხელნაწერი, როგორც წესი, იწყება **ბისმალით** (სახელითა ალაჰისა მოწყალისა მწყალობელისა). ტექსტში მრავლადაა არაბიზმები. კატეხიზმოს მცირე შესავალში ნათქვამია, რომ იმისათვის, რათა ადამიანმა სააქაო და საიქაო ცხოვრებაში ბედნიერება ჰპოვოს, მთავარია ამ წიგნის მეშვეობით იმანი და ისლამი შეიმეცნოს.

„იმანი“ (არაბული ზმნა **ამან**-ადანაა ნაწარმოები და ნიშნავს „იწამა“) არის რწმენა ისლამის ჭეშმარიტებისა, რაც მუსლიმური რელიგიის განუყოფელი ნაწილია. ყურანში სიტყვები „იმანი“ და „ისლამი“ ერთმანეთის ნაცვლად გამოიყენება, მაგრამ ზოგჯერ მათი მნიშვნელობა გამიჯნულია. იმანი იჰსანთან (რელიგიური მოვალეობების გულწრფელად შესრულება) და ისლამთან ერთად ქმნის რელიგიას (დინ) ამ სიტყვის ფართო გაგებით.¹¹

აღნიშნული მუსლიმური კატეხიზმო კითხვა-პასუხის პრინციპზეა აგებული. მას აქვს ისლამის რელიგიის სახელმძღვანელოს დატვირთვა. ზოგადად, ამ ტიპის ხელნაწერებში კითხვით სიტყვად გამოყენებულია ფრაზა **اگر** „თუ გკითხვს, რომ...“ იგი სინგურითაა შესრულებული. დასმული შეკითხვის შემდეგ (ანუ კითხვა, რომელიც შეიძლება არამუსლიმმა დაუსვას მუსლიმს) პასუხი იწყება სიტყვით **جواب** „უპასუხე“ **که**

¹¹ ისლამი. ენციკლოპედიური ცნობარი. თბ. 1999, გვ. 87, 108.

[1r]

და აქვეა პასუხიც. მაგ.: „თუ გკითხეს, რომ იმანის გული რა არის, უპასუხე, რომ ყურანია“ (P-387. 1r). იმანი, რწმენა ისლამის ჭეშმარიტებისა, აგებულია ყურანზე, მუსლიმთათვის ამ წმინდა წიგნზე, რომელიც ალაჰმა მთავარანგელოზ ჯიბრელის საშუალებით გადასცა წინასწარმეტყველ მუჰამდს და უბრძანა მისი წაკითხვა ანუ ისლამის ქადაგება.

კატეხიზმო შეიცავს 34 კითხვას და მათზე გაცემულ პასუხებს. ეს კითხვებია: 1. რა არის იმანის საფუძველი. 2. რა არის იმანის გული. 3. რა არის იმანის ნათელი. 4. რა არის იმანის საბურველი (ანუ გარეგანი სახე – ხ.ბ.). 5. რა არის იმანის ნაყოფი. 6. ალაჰმა რისგან შექმნა იმანი. 7. ხარ იმანში და არის იმანი შენში? 8. რამდენი ნაწილისაგან შედგება იმანი? 9. რა არის იმანი? 10. რამდენი სახისაა იმანის აღიარება? 11. რა არის იმანის ზოგადი აღიარება? 12. რა არის იმანის კონკრეტული აღიარება? 13. იმანის შესრულების რამდენი წესია? 14. რამდენი საფეხური აქვს იმანს? 15. რამდენია იმანის სწორი პირობა? 16. რამდენია იმანის ბრძანება? 17. რამდენი დიდი მუსლიმური ხელნაწერი უნდა იყოს ყველაზე ადრეული ხელნაწერი? 18. იმანის რამდენი ძირითადი მოთხოვნა აქვს? 19. იმანი რა დროს, რომ აღნიშნული ხელნაწერი უნდა იყოს ყველაზე ადრეული ხელნაწერი? 20. რა არის იმანის ჭეშმარიტება? 21. რა არის იმანის გული? 22. რა არის იმანის მკაცრება? 23. იმანი მორწმუნეთათვის სავალდებულოა თუ არა? 24. რა არის იმანი და ისლამი? 25. სავალდებულოა იმანი? 26. იმანი რომელი აიადან არის სავალდებულო? 27. იმანის აღიარება რომელი აიათია დამტკიცებული? 28. იმანი წარსულია თუ მომავალი? 29. უზენაეს ღმერთს შეიმეცნებ? 30. როგორ შეიმეცნებ იმანს? 31. შენ მუსლიმი ხარ? 32. რა არის „ალჰამდოლილაჰის“ აზრი? 33. როდის და ხარ მუსლიმი? 34. მისაყის აზრი რა არის?

ზოგჯერ კითხვები და, შესაბამისად, პასუხებიც შინაარსობრივად, შეიძლება ითქვას, რომ მეორდება. (17//18; 23//25; 26//27;).

იმას, რომ ხელნაწერი P-387 ისლამის შიიტურ სწავლებას ეკუთვნის, ადასტურებს ტექსტში ნახსენები ტერმინი „ახბარი“ [1r]. ისლამის მქადაგებ-

ლის – მუჰამადის ცხოვრებისა და მისი მოქმედებების შესახებ კრებულს „სუნა“ ეწოდება. იგი შედგება ე.წ. ჰადისებისაგან (ჰადის არაბულად ნიშნავს ამბის თხრობას). ჰადისი შედგება ორი ნაწილისაგან: 1. მათნი (ამბავი მუჰამადის საქციელის შესახებ გარკვეულ სიტუაციაში), 2. ისნადი (იმ ადამიანების სახელების სია, რომლებმაც აღნიშნული ამბავი ჩვენამდე მოიტანეს). მათნი ძალაშია მხოლოდ მაშინ, თუ მას სწორი ისნადი აქვს. სუნიტებისათვის სწორად ისნადად ითვლება ისეთი ისნადი, რომელიც ანსარებიდან (მუჰამადის თანამებრძოლნი, ისინი ჰადისების მთხრობელებად ითვლებიან) მოდის. შიიტურ ისლამში ანალოგიურ თხზულებას „ახბარს“ უწოდებენ.¹² სუნიტურ და შიიტურ ჰადისებს შორის ის განსხვავებაა, რომ ახბარის ისნადი აუცილებლად ალის (მუჰამადის ბიძაშვილი და ამავდროულად მისი სიძე) ოჯახის წევრებიდან უნდა მოდიოდეს.

როგორც აღვნიშნეთ, კატეხიზმოს აქვს ისლამის რელიგიური სახელმძღვანელოს ფუნქცია. კატეხიზმო ასწავლის მორწმუნეს, რომ მთავარია მის გულში სარწმუნოების სიყვარული და ერთგულება იყოს; რომ ლოცვა კარგია როგორც კეთილმორწმუნისათვის, ისე ბნელი, დარდიანი და ბოლძიანი გული-სათვის; რომ იმანი რწმენის ნათელია და ლოცვის გარეშე ცხოვრება ბნელში ყოფნის ტოლფასია. იგი მოთმინებას და ეჭვის გარეშე იმანის ბრძანებებისა და წესების შესრულებას მოითხოვს. კატეხიზმო გმობს ფარისევლობას და ღვთისა და რწმენისადმი შიშს, სიყვარულსა და მოწიწებას მოითხოვს.

კატეხიზმოში აქტუალურია იმანის შექმნის საკითხი და მუჰამადის მისია. მისი დაბადება, მუსლიმი თეორეტიკოსების აზრით, ღმერთისაგან წინასწარ იყო განზრახული.¹³

¹² ისლამი. ენციკლოპედიური ცნობარი. თბ. 1999, გვ. 34.

¹³ 53-47. على اكبر فياض ذاريخ اسلام دهران ١٣٢٧.

არა აქვს მოექცეს არაკეთილმოსურნედ მორწმუნე ქალს. თუ მას არ მოსწონს მასში რაღაც, მაშინ, დაე, დაკმაყოფილდეს იმით, რაც არის მასში კარგი“.¹⁸ კატეხიზმოს მიხედვით, იმანის ერთ-ერთი ბრძანებაა, რომ თუ ვინმე მორწმუნე ქალს შერყვნის, მასზე უნდა იქორწინოს კიდევ.

კატეხიზმო მოუწოდებს მუსლიმ მამაკაცს, რათა მისი ოჯახის წევრები: ცოლები და შვილები იმანს აღიარებდნენ. ამასთანავე, მან ურწმუნო მხევალი ქალიც ისლამს უნდა აზიაროს. მუსლიმი მამაკაცი თავის ოჯახში წინასწარმეტყველს უნდა ჰგავდეს, ანუ თავისი ოჯახის რელიგიურობაზე უნდა იზრუნოს. ასწავლოს და მოსთხოვოს ოჯახის წევრებს იმანისა და ისლამის წესების შესრულება.

შშობლების პატივისცემას, მათ მონახულებას კატეხიზმო მუსლიმის ერთ-ერთ მთავარ მოვალეობად მიიჩნევს, რადგან იგი იმანის მეთორმეტე საფეხურად ითვლება (3r). [შდრ.] ყურანი ქადაგებს: „კეთილი უყავით თქვენს შშობლებს“ (VI.152 (151)).¹⁹

მუსლიმურ რელიგიაში მეორედ მოსვლა და საშინელი სამსჯავროს დღე მნიშვნელოვანი საკითხია,²⁰ რომლისთვისაც ყველა – მუსლიმიც და არამუსლიმიც უნდა ემზადებოდეს, რადგან ამ დღეს ყველა პასუხს აგებს თავის ამქვეყნიურ საქციელზე. აღნიშნულ ხელნაწერში გვითხულობთ, რომ საშინელი სამსჯავროს დღეს იუდეველები, ქრისტიანები და კერპთაყვანისმცემელები ჯოჯოხეთის ცეცხლში დაიწვებიან, [შდრ.] „აღუთქვა ალაჰმა თვალთმაქც კაცებს, თვალთმაქც ქალებსა და ურწმუნოთ გეენის ცეცხლი; იქნებიან იქ მარადიულნი და ესაა მათი წილი. შეაჩვენა ისინი ალაჰმა და სწორედ მათ – სასჯელი წარუვალი“. IX. 69 (68)],²¹ ხოლო მართლმორწმუნე მუსლიმები კი სამოთხეში დამკვიდრების ბედნიერებას მიიღებენ. [შდრ.] „ალაჰი დაჰპირდა მორწმუნე კაცებსა და მორწმუნე ქალებს წალკოტებს, რომელთა წიაღაც მიედინებიან მდინარენი. იქნებიან იქ მარადიულნი, (ექნებათ) კარგი სამკვიდროები ედემის ბაღებში და კმაყოფილება ალაჰისა უდიდესი. სწორედ ეს არის მიღწევა დიდებულნი“.²²

კატეხიზმო, როგორც წესი, ადამიანის ცხოვრებაში მომხდარ ყოველ

¹⁸ ნ. გელოვანი. ქალი ისლამში (VII-X სს), გვ. 208.

¹⁹ ყურანი, გვ. 163.

²⁰ А. Массэ. Ислам Очерк истории. Пер. с французского. Изд. 2-е. М. 1963, გვ. 102-103.

²¹ ყურანი, გვ. 183.

²² ყურანი, გვ. 183.

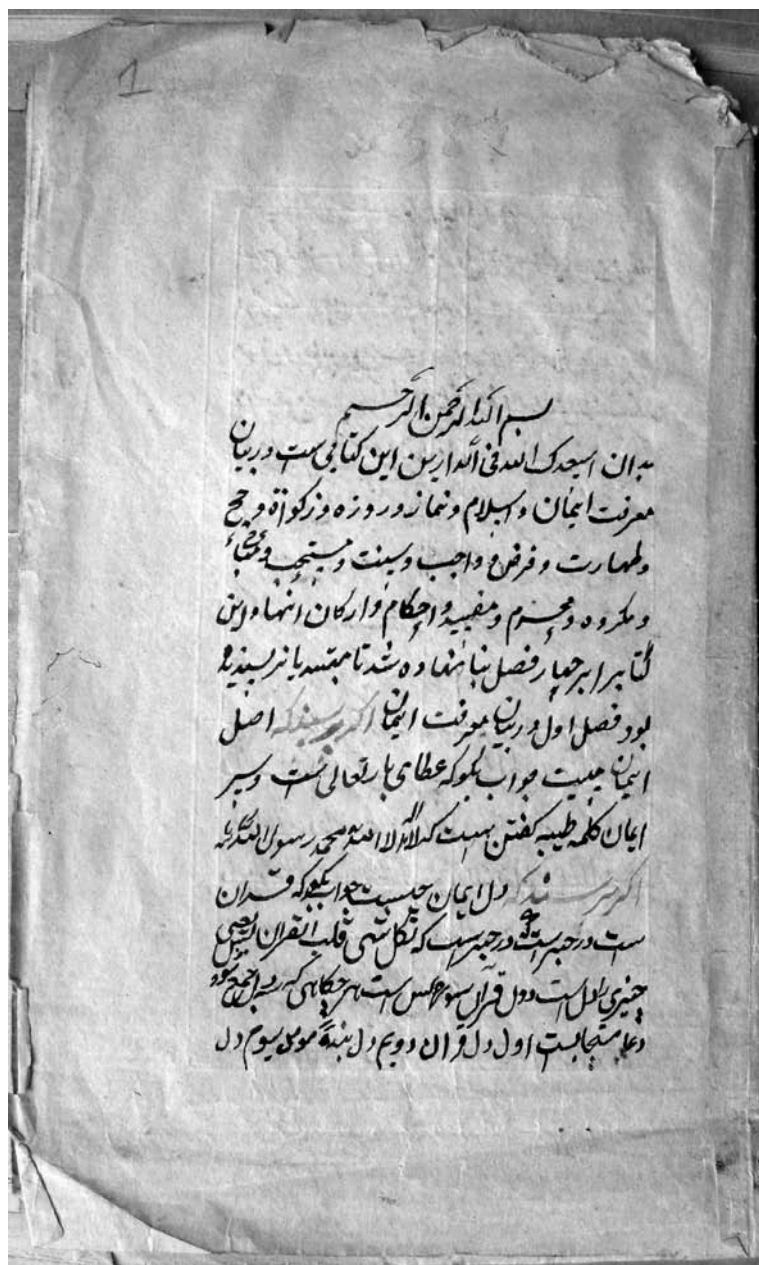
ფაქტს ბედისწერას და ალაჰის განგებას უკავშირებს. ყველა და ყველაფერი მისი სურვილის მიხედვით ხდება და და ამიტომ მუსლიმმა ყოველთვის უნდა თქვას: „ბეჰამდოლილაჰ!“ – „დიდება ალაჰს!“.

კატეხიზმო მუსლიმს ასწავლის, რომ არ უნდა იყოს უსამართლო არც სიტყვით და არც საქმით. არ უნდა ჩაიდინოს უღირსი საქციელი, არ უნდა მიითვისოს სხვისი ქონება, რადგან ყოველივე ცოდვას და ალაჰისაგან აკრძალულად ითვლება და თუ მაინც ჩაიდენს ცოდვას, ის აუცილებლად უნდა მოინანიოს. [შდრ.] „და ნუ მიეკარებით ობლის ქონებას, თუარა საუკეთესო სახით, ვიდრე სრულწლოვანებას მიაღწევდეს. უერთგულეთ საწყაოს და სასწორს – სიმართლით. ჩვენ ყოველ სულს მხოლოდ იმას ვავალებთ, რაც შეუძლია. როცა რაიმეს ამბობთ, სამართლიანი იყავით, თუნდაც თქვენი ახლობელი იყოს (ის, ვიზედაც საუბრობთ) და უერთგულეთ ალაჰის აღთქმას! ეს არის ის, რაც გაიხდერძათ ალაჰმა, რათა ეგების დაიმახსოვროთ!“ (VI.253(152)).²³

კატეხიზმო „მისაყის“ (სიტყვასიტყვით – პირობის, ფიცის მიცემა) დღეს (ესაა დასუნათება, მუსლიმური ნათლობა) მუსლიმად გახდომის დღედ მიიჩნევენ, რადგან ადამიანი ამ დღეს წარმოთქვამს „თავჰიდისა“ (ერთღმერთიანობის) და „აშ-შაჰადას“ (რწმენის აღიარების) სიტყვებს, რის შემდეგაც იგი უკვე მუსლიმად ითვლება.

ხელნაწერი P-387 დაფუძნებულია ყურანზე, ახბარსა და შარიათზე. თავისი დანიშნულებით იგი არის შიიტური ისლამის სასწავლო სახელმძღვანელო, ამასთანავე, იგი შეიძლება გამოეყენებინათ რელიგიური დისკუსიების დროს და არამუსლიმებში (ან განსხვავებული მიმდევრობის მუსლიმებში) შიიტური ისლამის ქადაგებისას. იმაზე, რომ ამ ტიპის თხზულებების შექმნა აუცილებლობას წარმოადგენდა, ამაზე მიუთითებს თუნდაც ის ფაქტი, რომ ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრის აღმოსავლურ ხელნაწერთა საცავში ამ ტიპის ხელნაწერები მრავლადაა დაცული.

²³ ყურანი, გვ. 183.

غیب اگر پرسند که نور ایمان که است جواب بگو که را
ست گفتن و تاریکی ایمان در و فتح گفتن و تاریکی ایمان بی غایت
بودنیت و جلال و اعلیٰ پاک بودنیت و حکم ایمان در میان
خوف و رجاء بودن است و شریعت ایمان حلال و حرام
در اینست و بر کمال ایمان ذکر خدا ای عالی را بسیار
گفتن است حق سبحانه و تعالی در کلام مجید خود میفرماید
یا ایما ائدین امنوا ذکر الله و ذکر ائدین را و سجده بکره و صلوات
معنی می چنین باشد که ای ایها المسلمین ایمان آورید بخدا ای تعالی
یاد کنید او را روز نشاند و شب انگاه اگر پرسند که پوست ایمان
چست جواب بگو که شرم است اگر پرسند که میوه ایمان
چست جواب بگو که روزه است مح ایمان علم است معرفت
نماز است و کمال ایمان صبر است و شجای ایمان اتقوی است
و مفر ایمان دعاست و شجای ایمان اخلاص است و وطن ایمان
دل مومنانست اگر پرسند که الله تعالی ایمان را از چه چیز
اندرید و است جواب بگو که از نور پاک خودش و روح
ایمان از روح مصطفی صلی الله علیه و سلم است اگر پرسند
تو در ایمان یا ایمان یا تو هست جواب بگو که من یا ایمان

Khatuna Baindurashvili

REFERENCE TO THE MUSLIM CATECHISM STORED AT THE NATIONAL CENTER OF MANUSCRIPTS [P-387]

Summary

The manuscript (encryption number P-387), which belongs to the Islamic Shia, is stored at the National Center of Manuscripts. The timing of reproducing and turning it into the handbook coincides with the time, when Shah Ismail I (1501-1524) had announced Shia as the state religion in Iran. Ismail was bound to undertake the religion mission of Sheikh, which meant imposing Islam to the occupied territories.

The manuscript P-387 consists of 12 pages. As we have learned from the description of the manuscript, it represents the fragment of big Muslim manuscript from 16th-7th centuries. P-387 seems to be the earliest among the catechismos, stored at the National Center of Manuscripts. Comparison of Muslim manuscripts [P-387, P-476, P-477, P-478, P-479, P-486, P-487, P-488;] of this type has revealed that this polemic writing (or part of the writing) with religious content is called either “Chahar Fasl” چهار فصل (literal translation: “Four Seasons”) or “Mohemat Al-moslemin” مهمات المسلمين (important and principal for the Muslim). The architectonics and introduction of the catechisms and the structure of writing coincide with each other.

Persian manuscript P-387 is interesting from the point of view of giving considerably detailed information about the religious doctrine of Islam. The explanation is given to the essence and definition of: Iman, Namaz (Muslim prayer), Moharam (holy month in Islam, when Muslims are fasting during the whole month), Harama (restricted), Halal (allowed) and Shariat (Muslim Law) as well as Muslim’s obligations in front of the religion and its rituals during the whole year.

Catechism puts all possible questions asked by the Muslims and Non-Muslims and answers them. Presumably, the Manuscript represents the manual for religious disputes and it preaches Islam. Supposedly, this type of manuscripts were emerging on the Georgian territory on the background of religious confrontation between Iran and Georgia.